

**MINISTERSTVO ŽIVOTNÉHO PROSTREDIA
SLOVENSKEJ REPUBLIKY**

**SPRÁVA O STAVE
ŽIVOTNÉHO PROSTREDIA
SLOVENSKEJ REPUBLIKY
V ROKU 1999**

*Ministerstvo životného prostredia
Slovenskej republiky*

***SPRÁVA O STAVE
ŽIVOTNÉHO PROSTREDIA
SLOVENSKEJ REPUBLIKY
V ROKU 1999***

*Slovenská agentúra
životného prostredia*

Rastliny vrátane ich plodov a plodníc húb možno bez súhlasu vlastníka pozemku trhať alebo zbierať len pre osobnú potrebu, ak nie sú osobitne chránené podľa tretej časti tohto zákona alebo ak osobitné predpisy nestanovujú inak.

Chránené rastliny je zakázané poškodzovať, ničiť, trhať, vykopávať a zbierať. Rovnako je zakázané poškodzovať a ničiť ich biotopy.

§ 5 ods. 2 a § 25 ods. 1 zákona NR SR č. 287/1994 Z.z. o ochrane prírody a krajiny

• RASTLINSTVO A ŽIVOČÍSTVO

Realizácia Národnej stratégie ochrany biodiverzity na Slovensku

V roku 1992 bol v Riu de Janeiro otvorený na podpis Dohovor o biologickej diverzite. Slovenská republika sa zmluvnou stranou Dohovoru stala 23. novembra 1994. V súlade s Dohovorom bola spracovaná Národná stratégia ochrany biologickej diverzity na Slovensku, ktorú schválila vláda SR uznesením č. 231 v roku 1997, ako kľúčový a koncepčný dokument pre implementáciu Dohovoru. Na základe uvedeného uznesenia vlády bol vypracovaný Akčný plán implementácie Národnej stratégie ochrany biodiverzity na Slovensku pre roky 1998 – 2010, ktorý schválila vláda SR v roku 1998 uznesením č. 515. Dokument obsahuje súbor požadovaných úloh, na realizácii ktorých sa podieľajú jednotlivé rezorty.

V rokoch 1998-1999 odborné organizácie ochrany prírody a krajiny participovali na realizácii 29 úloh, napr. na aktualizácii zoznamu kriticky ohrozených druhov flóry a fauny, novelizácii Národnej stratégie ochrany mokradí SR, vypracovaní programov záchrany pre chránené druhy podľa zoznamu kriticky ohrozených druhov a červených zoznamov.

Úlohy boli realizované v rámci nasledovných strategických cieľov Akčného plánu:

- identifikácia stavu zložiek biologickej diverzity
- kontrola procesov negatívne ovplyvňujúcich biologickú diverzitu
- posilnenie ochrany biodiverzity in-situ
- vybudovanie komplexného monitorovacieho systému na sledovanie zmien v biodiverzite na všetkých úrovniach
- podpora ochrany biodiverzity zavedením trvalo udržateľných praktík v poľovníctve a rybárstve
- zmena politiky smerom k dosiahnutiu prepojenia snahy o zachovanie biodiverzity s využívaním prírodných zdrojov
- príprava vhodných legislatívnych nástrojov na podporu implementácie Dohovoru o biodiverzite
- posilnenie uplatňovania princípov ochrany biodiverzity v procese posudzovania vplyvov činností na životné prostredie.

Rastlinstvo

Poznanie stavu ohrozenosti voľne rastúcich rastlín vychádza zo štúdie: Marhold K. & Hindák F. (eds.), 1998: **Zoznam nižších a vyšších rastlín Slovenska**. (Checklist of non-vascular and vascular plants of Slovakia. Veda, vydavateľstvo SAV, Bratislava, 687 pp.) Zoznam bol vypracovaný v rámci projektu štátnej objednávky č. 5 305/025 Biodiverzita fytozofondu Slovenska, čiastočne prispel aj medzinárodný projekt Rakúskej akadémie vied "Kartierung der Flora der Slowakei". V roku 1999 vyšiel doteraz prvý ucelený prehľad endemických druhov na Slovensku: **Kliment J.: Komentovaný prehľad vyšších rastlín flóry Slovenska, uvádzaných v literatúre ako endemické** (SBS pri SAV a BZ UK Bratislava, 1999, 434 pp.).

Tabuľka č. 55: Stav poznania ohrozenosti rastlinných taxónov v roku 1999

Skupina	Celkový počet taxónov		ohrozené (kat. IUCN)						
	svet (globálny odhad)	Slovensko	Ex	E	Vm	V	R	I	Ed
Sinice a riasy	50 000	2 989							
Nižšie huby	80 000	1 295							
Vyššie huby	20 000	2 469		20		46	70		
Lišajníky	20 000	1 508	100	129	0	249	100	18	
Machorasty	20 000	905	30	61	0	61	195	169	
			EX	CR	EN	VU	LR	DD	Ed
Vyššie rastliny	250 000	3 352	37	124	273	350	223	47	220

Zdroj: BÚ SAV

Vysvetlivky:

Staršie kategórie ohrozenosti IUCN

- Ex - vyhynuté
- E - kriticky ohrozené
- Vm - veľmi zraniteľné
- Ed - endemické druhy
- V - zraniteľné
- R - vzácne
- I - ohrozené druhy, zatiaľ bližšie nezaraďené

Nové kategórie ohrozenosti IUCN (1994)

- EX - vyhynuté
- CR - kriticky ohrozené
- EN - ohrozené
- VU - zraniteľné
- LR - menej ohrozené
- DD - údajovo nedostatočné
- Ed - endemické druhy

Regionálne a lokálne **červené zoznamy** sú významným zdrojom informácií a spresňujú znalosti o ohrození rastlinných taxónov z celonárodného hľadiska. V roku 1999 boli vypracované nasledovné prehľady: Prehľad taxónov flóry CHKO Slovenský kras podľa stupňa ohrozenia, Aktualizácia červeného zoznamu ohrozených druhov rastlín NAPANT.

V roku 1999 nastal výrazný prelom druhovej ochrany rastlín, keď 1. júla nadobudla účinnosť vyhláška MŽP SR č. 93/1999 Z. z. o chránených rastlinách a chránených živočíchoch a o spoločenskom ohodnocovaní chránených rastlín, chránených živočíchov a drevín. Počet **štátom chránených** taxónov tak z pôvodných 252 (vyhláška Povereníctva školstva a kultúry z 23. decembra 1958 č. 21/1958 Ú.v., ktorou sa určujú chránené druhy rastlín a podmienky ich ochrany) vzrástol na **779 taxónov**. Zákon NR SR č. 287/1994 Z.z. o ochrane prírody a krajiny chránené rastliny člení podľa stupňa ohrozenia na ohrozené, veľmi ohrozené a kriticky ohrozené.

Tabuľka č. 56: Prehľad chránených druhov rastlín podľa systematických skupín a stupňov ohrozenia

	Riasy	Huby	Lišajníky	Machorasty	Vyššie rastliny
kriticky ohrozené	3	19	1	-	344
veľmi ohrozené	2	21	17	4	269
ohrozené	-	12	2	16	69
spolu	5	52	20	20	682

Zdroj: BÚ SAV

Tabuľka č. 57: Voľne rastúce taxóny rastlín na Slovensku chránené medzinárodnými dohovormi

	Sinice a riasy	Huby	Lišajníky	Machorasty	Vyššie rastliny
Taxóny chránené v EÚ	-	-	-	6	12
Taxóny v prílohách I a II CITES	-	-	-	-	81
Taxóny v prílohe I Bernskej konvencie	-	-	-	7	34

Zdroj ŠOP SR

Dohovor o ochrane európskych voľne žijúcich organizmov a prírodných stanovišť (Bern 1979, Slovenska republika 1994)

1. Cieľom tohto dohovoru je ochrana voľne žijúcich organizmov a ich prírodných stanovišť a to osobitne tých druhov a stanovišť, ktorých ochrana si vyžaduje spoluprácu niekoľkých štátov, a rozvinutie takejto spolupráce.

2. osobitný dôraz sa kladie na ohrozené a zraniteľné druhy vrátane ohrozených a zraniteľných sťahovavých druhov.

Taxóny chránené v EÚ - taxóny významné pre Európske hospodárske spoločenstvo zaradené v prílohách II a IV Smernice 92/43 Rady Európskeho spoločenstva o ochrane prírodných stanovišť voľne žijúcich rastlín a živočíchov (Habitats Directive), ktoré sa vyskytujú na Slovensku vo voľnej prírode.

Taxóny v prílohách I a II CITES - taxóny ohrozené nadmernou exploataciou pri medzinárodnom obchode, zaradené v prílohách I a II Dohovoru o medzinárodnom obchode s ohrozenými druhmi voľne žijúcich živočíchov a rastlín (Washingtonská konvencia, CITES), ktoré sa vyskytujú na Slovensku vo voľnej prírode.

Taxóny v prílohe I Bernskej konvencie - prísne chránené druhy rastlín zaradené v prílohe I Dohovoru o ochrane voľne žijúcich organizmov a prírodných stanovišť (Bernská konvencia), ktoré sa vyskytujú na Slovensku vo voľnej prírode.

V roku 1999 boli spracované **programy záchrany** pre nasledovné druhy vyšších rastlín: alkana farbiarska (*Alkana tinctoria*), jesienka piesočná (*Colchicum arenarium*), feruľa Sadlerova (*Ferula sadleriana*), korunkovka strakatá (*Fritillaria meleagris*), mečík močiarny (*Gladiolus palustris*), trčuľa jednohluzá (*Herminium monorchis*), hluzovec Loeselov (*Liparis loeselii*), smldník piesočný (*Peucedanum arenarium*)

V rámci starostlivosti o genofond pracovníci odborných organizácií ochrany prírody a krajiny uskutočňujú transfery ohrozených druhov na náhradné lokality, reintrodukcie a reštitúcie ohrozených druhov.

Tabuľka č. 58 :Prehľad uskutočnených transferov, reintrodukcií a reštitúcií ohrozených druhov rastlín v roku 1999

Ohrozený druh rastliny	počet jedincov			finančné náklady v tis Sk		
	transfery	reintrodukcie	reštitúcie	vlastné	ŠFŽP	iné
aldrovandka pľuzgierkatá (<i>Aldrovanda vesicularis</i>)	-	80	-	2,5	-	-
hlaváčik jarný (<i>Adonis vernalis</i>)	500	-	-	-	-	*
korunkovka strakatá (<i>Fritillaria meleagris</i>)	5	-	-	1	-	-
leknica žltá (<i>Nuphar lutea</i>)	10	-	-	-	-	-
poniklec lúčny maďarský (<i>Pulsatilla pratensis</i> ssp. <i>hungarica</i>)	-	-	40	2,5	-	-
poniklec Zimmermannov (<i>Pulsatilla zimmermanii</i>)	-	-	40	2,5	-	-
vstavač obyčajný (<i>Orchis morio</i>)	56	-	-	2	-	-
vstavač purpurový (<i>Orchis purpurea</i>)	20	-	-	-	-	*
Spolu	591	80	80	10,5	-	*

* neuvedený rozsah použitých financií

Zdroj: ŠOP SR

Živočíšstvo

V roku 1999 došlo k výraznému prelomu v druhovej ochrane živočíchov, vo väzbe na nadobudnutie, účinnosti vyhlášky MŽP SR č. 93/1999 Z. z. o chránených rastlinách a chránených živočíchoch a o spoločenskom ohodnocovaní chránených rastlín, chránených živočíchov a drevín. Počet štátom chránených taxónov živočíchov tak z pôvodných 384 taxónov (Vyhláška Predsedníctva SNR č. 125/1965 Zb. o ochrane voľne žijúcich živočíchov) vzrástol na 749 taxónov na úrovni druhu a poddruhu a 16 rodov. Zákon NR SR

č. 287/1994 Z.z. o ochrane prírody a krajiny chránené živočíchy člení podľa stupňa na ohrozené, veľmi ohrozené a kriticky ohrozené.

Tabuľka č. 59: Prehľad chránených druhov stavovcov podľa systematických skupín a stupňov ich ohrozenia

Zoznam	Cicavce	Vtáky	Plazy	Obojživelníky	Mihuľovce a ryby
Kriticky ohrozené	13	39	3	3	12
Veľmi ohrozené	20	57	6	12	8
Ohrozené	24	218	3	3	1
Spolu	57		12	18	21

Zdroj: ŠOP SR

V sieti 11 pohotovostných záchranných zariadení (PZZ) prevádzkovaných organizáciami ochrany prírody a krajiny bolo spolu prijatých 304 jedincov poranených, alebo inak handicapovaných živočíchov. Späť do voľnej prírody bolo spolu vypustených 218 jedincov živočíchov.

Tabuľka č. 60: Celkový prehľad zaradenia taxónov fauny Slovenska podľa systematických skupín a stupňov ohrozenia v rámci jednotlivých kategórií ohrozenia v jestvujúcich červených zoznamoch

Taxóny	Počet taxónov		Ohrozené kategórie IUCN					
	Svet	SR	Ex	E	V	R	I	K
Mäkkýše	128 000	259	3	26	10	14	7	3
Pavúky	30 000	916	11	88	137	157	18	3
Efeméry	2 000	112	0	8	18	18	0	0
Vážky	5 667	69	8	10	7	6	16	0
Rovnokridlovce	15 000	122	0	6	3	11	22	14
Bzdochy	30 000	787	0	3	21	105	0	0
Chrobáky	350 000	6 498	60	116	420	887	5	16
Blanokridlovce	250 000	4 300	0	6	8	126	43	15
Motýle	100 000	3 519	0	58	512	185	123	169
Dvojkridlovce	150 000	4 635	0	0	35	8	3	1
Ryby	34 600	78	10	10	10	0	11	4

Zdroj: Jedlička (ed.) 1995

Taxóny	Kategórie ohrozenia IUCN 1996							
Skupina	Ex	CR	EN	VU	LR	DD	NE	Spolu
Obojživelníky (počty)	0	0	3	4	11	0	0	18
%	0	0	16,7	22,2	61,1	0	0	
Plazy (počty)	0	1	1	2	8	0	0	12
%	0	8,3	8,3	16,7	66,7	0	0	
Vtáky (počty) *	2	7	23	18	44	4	19	219
% z hniezdičov	0,9	3,2	10,5	8,2	20,1	1,8	8,7	
% zo všetkých 336 druhov	0,6	2,1	6,9	5,4	13,1	1,2	5,7	
Cicavce (počty)	2	1	6	13	22	10	32	86
%	3,7	1,2	7,0	15,1	25,6	11,6	62,8	

* len hniezdiče - z celkového počtu 336 vtákov Slovenska, známych do konca roka 1997 bolo posudzovaných len všetkých 219 druhov hniezdičov

Staré kategórie IUCN:

- Ex - vymiznutý taxón
- E - ohrozený taxón
- V - zraniteľný taxón
- R - vzácny taxón
- O - zachránený taxón
- I - nezaradený taxón
- K - nedostatočne známy taxón

Nové kategórie IUCN:

- EX - vymiznutý taxón
- CR - kriticky ohrozený taxón
- EN - ohrozený taxón
- VU - zraniteľný taxón
- LR - menej ohrozený taxón
- DD - údajovo nedostatočný taxón
- NE - nehodnotený taxón

Zdroj:

obojživelníky a plazy: Urban et al. 1998, vtáky: Krištín et al. 1998, cicavce: Stollmann et al. 1997).

Zabezpečilo sa stráženie 30 hniezd 5 druhov dravcov. V nich bolo spolu úspešne vyvedených 29 mláďat, čo predstavuje priemer 0,96 vyvedeného mláďaťa na hniezdo.

Z hľadiska záchranu živočíchov in situ boli organizáciami ochrany prírody a krajiny organizované transfery 5 046 jedincov; v rámci programu reintrodukcie a reštitúcie umiestnili ďalších 827 jedincov (5 reintrodukcia, 822 reštitúcia) chránených a ohrozených druhov živočíchov do vhodných biotopov vo voľnej prírode.

Tabuľka č. 61: Počet rehabilitovaných a do prírody vypustených živočíchov

Rehabilitačné stanice	NP		CHKO		Voľná krajina		Spolu	
	Počet rehabilit.	Počet vypusten.	Počet rehabilit.	Počet vypusten.	Počet rehabilit.	Počet vypusten.	Počet rehabilit.	Počet vypusten.
Obojživelníky	-	-	-	-	20	20	20	-
Plazy	-	-	-	-	1	1	1	1
Dravce	-	-	22	8	112	75	134	83
Soy	-	-	3	2	23	15	26	17
Iné vtáky	-	-	4	-	117	97	121	97
Cicavce	-	-	-	-	2	-	2	-
Spolu	-	-	29	10	255	208	304	218

Zdroj: ŠOP SR

Tabuľka č. 62: Finančné náklady vynaložené na rehabilitáciu živočíchov v pohotovostných záchranných zariadeniach (Sk)

PZZ	NP			CHKO			Voľná krajina			Spolu		
	finančné náklady			finančné náklady			finančné náklady			finančné náklady		
	vlastné	ŠFŽP	iné	vlastné	ŠFŽP	iné	vlastné	ŠFŽP	iné	vlastné	ŠFŽP	iné
Obojživelníky	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Plazy	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Dravce	-	-	-	9 112	-	2 950	-	-	-	9 112	-	2 950
Soy	-	-	-	500	-	1 917	49 500	280 000	-	50 000	280 000	1 917
Iné vtáky	-	-	-	750	-	1 300	-	-	-	750	-	1 300
Cicavce	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Spolu	-	-	-	10 362	-	6 167	49 500	280 000	-	59 862	280 000	6 167

Zdroj: ŠOP SR

Tabuľka č. 63: Stráženie hniezd dravcov

Druh dravca	NP		CHKO		Voľná krajina		Spolu	
	Počet hniezd	Počet vyved. mláďat	Počet hniezd	Počet vyved. mláďat	Počet hniezd	Počet vyved. mláďat	Počet hniezd	Počet vyved. mláďat
Orol skalný	4	4	2	3	3	2	9	9
Orol kráľovský	-	-	3	7	6	4	9	11
Sokol rároh	-	-	-	-	8	2	8	2
Sokol sťahovavý	-	-	2	5	1	0	3	5
Orliak morský	-	-	1	2	-	-	1	2
Spolu	4	4	8	17	18	8	30	29

Zdroj: ŠOP SR

Tabuľka č. 64: Finančné náklady vynaložené na stráženie hniezd dravcov (Sk)

Taxóny	NP			CHKO			Voľná krajina			Spolu		
	finančné náklady			finančné náklady			finančné náklady			finančné náklady		
	vlastné	ŠFŽP	iné	vlastné	ŠFŽP	iné	vlastné	ŠFŽP	iné	vlastné	ŠFŽP	Iné
Orol skalný	31 000	-	5 000	2 000	2 000	4 300	8 000	-	195 000	41 000	2 000	204 300
Orol kráľovský	-	-	-	10 000	-	-	27 800	-	-	37 800	-	-
Sokol rároh	-	-	-	-	-	-	5 000	-	-	5 000	-	-
Sokol sťahovavý	-	-	-	3 000	-	4 300	-	-	-	3 000	-	4 300
Orliak morský	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Spolu	31 000	-	5 000	15 000	2 000	8 600	40 800	-	-	86 800	2 000	208 600

Zdroj: ŠOP SR

V rámci zlepšenia generačných a pobytových podmienok živočíchov bolo spolu inštalovaných 81 umelých hniezdných podložiek pre bociany, 50 pre dravce, 1 pre vodné druhy vtákov, 2 315 umelých hniezdných búdok pre živočichy a upravených bolo 29 generačných lokalít pre obojživelníky.

Tabuľka č. 65: Transfery (A), reintrodukcie (B), reštitúcie (C) a finančné náklady (Sk) vynaložené na ich realizáciu

Druh	NP		CHKO		Voľná krajina		Spolu	
	Index zásahu/ finančný náklad	Počet jedincov	Index zásahu/ finančný náklad	Počet jedincov	Index zásahu/ finančný náklad	Počet jedincov	Index zásahu/ finančný náklad	Počet jedincov
Jasoň červenooký	A, C /25 000	5	-	-	-	-	A, C/25 000	5
Blatniak tmavý	-	-	C/300	100	-	-	C/300	100
Lopatka dúhová	-	-	-	-	A, C/250	645	A, C/250	645
Mlok hrebatý	-	-	-	-	A, C/-	16/26	A, C/-	16/26
Mlok močiarny	-	-	-	-	A, C/250	9/21	A, C/250	9/21
Ropucha obyčajná	A/-	2 403	A/-	303	-	-	A/-	2 706
Skokan hnedý	A/-	147	A/-	301	-	-	A/-	448
Obojživelníky - nešpec.	A/-	700	A/-	470	-	-	A/-	1 170
Orol skalný	-/-	1	-	-	-	-	-	1
Sokol sťahovavý	-	-	-	-	B/100	5	B/100	5
Spolu	25 000	3 256	300	1 174	600	722	125 800	5 152

Zdroj: ŠOP SR

Tabuľka č. 66: Zlepšenie generačných a pobytových podmienok živočíchov

Druh akcie	NP	CHKO	Voľná krajina	Spolu
	počet	počet	počet	počet
UHP pre bociany - inštalácia	2	8	71	81
UHP pre dravce	16	-	34	50
UHP pre vod. druhy vtákov	-	-	1	1
UHB pre živočichy	260	2 000	55	2 315
generačné lokality pre obojživelníky	29	-	-	29
Spolu	307	2 008	161	2 476

Zdroj: ŠOP SR

V odchovoch prevádzkovaných v spolupráci s organizáciami ochrany prírody boli umiestnené 4 druhy chránených a ohrozených živočíchov (korytnačka močiarna, drop fúzaty, sokol sťahovavý a sokol rároh). Do voľnej prírody bolo spolu vypustených 5 odchovaných jedincov.

V záujme zabránenia kolízií migrujúcich obojživelníkov s automobilovou dopravou bolo spolu vybudovaných 8 400 metrov zábran.

Tabuľka č. 67: Finančné náklady vynaložené na zlepšenie generačných a pobytových podmienok živočíchov (Sk)

Ukazovateľ	NP			CHKO			Voľná krajina			Spolu		
	finančné zdroje			finančné zdroje			finančné zdroje			finančné zdroje		
	vlastné	ŠFŽP	iné	vlastné	ŠFŽP	iné	vlastné	ŠFŽP	iné	vlastné	ŠFŽP	iné
UPH pre bociany	52 400	-	-	6 000	-	10 244	18 000	-	-	76 400	-	10 244
UHP pre dravce	4 000	-	-	1 500	-	8 500	-	12 000	-	5 500	12 000	8 500
UHP pre vodné vtáky	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
UHB pre živočíchov	-	-	-	1 700	-	3 000	2 000	-	2 000	3 700	-	5 000
generačné lokality pre obojživelníky	-	-	-	500	-	33 000	23 000	-	-	23 500	-	33 000
Spolu:	56 400	-	-	9 700	-	54 744	43 000	12 000	2 000	109 100	12 000	56 744

Zdroj: ŠOP SR

Tabuľka č. 68: Počty jedincov chovaných a odchovaných živočíchov v odchovných zariadeniach a finančné náklady (Sk) vynaložené na ich prevádzku

Chovaný druh/ sídlo zariadenia	Počet jedincov v chove	Odchované mláďatá	Vypustené jedince	Finančné náklady		
				vlastné	ŠFŽP	iné
korytnačka močiarna / Šúr	64	4	-	6 000	-	-
Sokol sfahovavý/ Rozhanovce	11	8	5	-	-	-
Sokol rároh / Rozhanovce	17	2	-	-	226 500	952 900
Spolu	83	10	5	-	226 500	952 900

Zdroj: ŠOP SR

Tabuľka č. 69: Dĺžka zábran pre obojživelníky a finančné náklady (Sk) vynaložené na ich vybudovanie

Chránené územia	Dĺžka v m	Finančné náklady		
		vlastné	ŠFŽP	iné
NP	3 950	14 000	-	-
CHKO	3 450	14 000	-	-
Voľná krajina	1 000	6 000	-	-
Spolu	8 400	34 000	-	-

Zdroj: ŠOP SR